

ALBINA CARPATILOR

Apare 1 colă și jumătate pe săptămână. ABONAMENTUL pentru Austro-Ungaria: pe an 8 fl., pe 6 luni 4 fl. 40 cr., pe 3 luni 2 fl. 40 cr.; pentru România: pe an 20 lei, pe 6 luni 11 lei, pe 3 luni 6 lei. — Un număr 20 cr. s.ău 45 bani. — Un volum à 6 colă 70 cr. s.ău lei 1.70. — La 10 exemplare 1 rabat. Abonamentele se fac la editorul 'Visașion Roman în Sibiu', la colectanți, la oficiile postale și la toate librăriile.

Vięta lui Onufriu,

Roman.

de Theochar Alexi.

(Continuare.)

Vocea-mă tremura în acest moment în care, decis să mă lămuresc cu ver-ce preț, începuă a vorbi din nou Elisei.

— Dăcă — îi dăsei — ț-aș pune acum întrebarea: ce preferi Eliso dragă, între aceste două lucruri? Preferi tu casa părintescă cu traiul său obicinuit, s.ău mă preferi pe mine. Ce mi-ai răspunde dragă?

— Te îndoesci? — răspuse Elisa fără preget. — Dăcă te îndoesci, atunci imă arăți că nu mă iubesci; că-că cum ai putea tu cu simțămintele tale iubi o ființă, care, fiă chiar pentru un singur moment, ar putea să stea la îndoeală, ce să alăgă între cele două lucruri. —

Acest răspuns al Elisei mă surprinse. Nu faș fi așteptat din gura ei, cel puțin nu în acest mod decis și nepregetat. De odată mă vădui inferior acestei fetițe, care părea a-și cunoește atât de bine măsura și calitatea simțămintelor ei, și care nu se îndoise de puterea lor, că-că dăcă ar fi fost altfel, o întrebare atât de gravă ca aceea, pe care i-o pusesem acum fără de veste, ar fi tulburat-o cel puțin pentru un moment.

Săracul de mine, nu observasem că acel răspuns al Elisei, care mă puse în uimire, era evasiv, era un răspuns cu două fețe, că-că nu dăcea nici una nici alta.

— Dar. — urmă Elisa. — nici momentul de față și nici serioșitatea întrebării nu-mă permit a crede, că prin întrebarea ta, ai voit să faci cu mine o încercare copilărescă. Trebuie că urmăresci ver un scop cu purtarea ta de acum. —

— Da. — o întreprusei eu, — am un scop, însă n'am altul decât a sci serioș părerea ta sinceră despre lucrul de care te-am întreat. că-că în adevăr nu se tractăză despre alt nimic. Trebuie să alegi între cele două lucruri, să te decizi dăcă voesci să vii cu mine, părășind

pe mumă-ta și casa ei. Răspunsul pe care mi l-ai dat m'a îmbărbătit. Nu atât cuvintele în sine ci modul cum mi-ai dat acel răspuns mă-a atins inima. Răspunsul tău a fost atât de nemișlocit, dăcă pot să dăc așa, încât m'a convins despre tăria voinței tale. Acastă convicțiune mă-a ușurat sufletul de șfala pe care o aveam până acum de a-ți vorbi despre acele lucruri foarte serioșe, despre care trebuie să-ți grăesc acum. — Ascultă-mă Eliso dragă, ascultă-mă însă numai cu mintea ta și năbușește de o cam dată vocea inimei tale. Nu te revolta în contra imaginilor pe care voiă fi silit să le desfășur înainte gândirei tale, imagini, care se vor atinge de cele mai sfinte simțăminte ale sufletului tău, atât de limpede și fără cumoscință de reul cel mare din lumea mirșavă. Am să-ți vorbesc de tatăl tău — aici érašă mă încară cuvintele, dar făcând o opintire și învingând sila, mersei înainte, ca fricosul în foc, cu ochi închși și dăsei — am să condamn pe tatăl tău din naintea ta, că-că n'a fost suflet curat. —

— Pentru Dumneđu, — strigă aici Elisa cu mânila împreunate ca de rugăciune, — cruță-mă Onufrie. —

— Eliso dragă, scumpul meu odor, — continuaă eu acum beat de — frică, dău beat, că-că nu sciă cum să numesc acea stare în care mă vădui încurcat, — te-am preparat, — urmă eu — cât mi-a fost cu puțință. Te-am găsit destul de tare pentru că să ascultă secretele pe care trebuie să-ți-le descoper. Te rog, pregătesce-te ca să înduri suferința de care nu te pot cruța. Mă voiă sili să isprăvesc cu puțină cuvinte, voiă stăruă a-ți turna veninul întreg într'o singură cupă, ca să-l sorbi de-odată ér nu picătură de picătură.

Elisa nu răspuse nimic, eu însă urmă înainte, vorbind în grabă, ca să sfărșesc mă curând.

— Tatăl-tău împreună cu fratele său Gligore și cu Iancu au înșelat lumea. Tatăl-tău nu era adevăratul stăpân al prăvăliei precum credeam noi, ci acest stăpân era Gligore, care acum după mărtea Domnului Anghel va putea să vă isgonască în tot momentul din casele voastre, decât Iancu îi va da mână de ajutor întru acesta și decât nu vă voiți feri eu de acest rău.

— Nu te înțeleg, — duse aici Elisa cu vocea slabă ca de ostenelă.

— Voiți să-ți spun Eliso, — grăbiți eu înainte, — că mie-mi este dat a vă păstra vouă averea voastră, și că eu nu voiți să îndeplinesc această a mea chemare fiind-că îndeplinindu-o mi-aș păta onoarea. — Nicăi acum nu mă înțelegi? Mă voiți încerca a-ți da o explicație.

Aici scoseși pachetașul care cuprindea acele acte, acel contract de vânzare, înscrisul lui Iancu, informațiunea advocatului, cu un cuvânt hârtiile despre care v'am spus mai pe larg, le scoseși și le cetii Elisei, aruncând din când în când o privire esaminătoare asupra ei, pentru a recunoște adevărul în inima ei.

Elisa mă ascultase în deplină tăcere, ca pierdută din lume; părea că nu înțelege nimic din toate câte-ți explicam, câte-ți cetiam, câte-ți vorbiam. Însă acesta numai se părea că-ți în adevăr era tare impresionată de aceste împărtașiri, care, după cum mă convinse din atitudinea ei, îi erau cu totul străine până în acest moment.

Elisa era nevinovată. Mai bine ar fi fost decât nu i-aș fi spus nimic, sau decât i-aș fi grăit în alt mod de aceste lucruri, — mă gândii eu în momentul când după cetirea actelor se făcuse o mică pauză. Dar răul este făcut, — îmi diceam în mine, — acum trebuie să ne silim a-l repara. — Acesta-mi fu intențiunea când începu a vorbi din nou către Elisa, care până acum nu dăduse nici o vorbă, nu observase nimic la toate învinovățiile mele.

— Aceste hârtii, — urmași eu, — au fost în pachetașul pe care l-am scos, după cum ai vădit și tu, din dulapul secret, care este față cu patul unde a murit tatăl-tău. Le-am scos după însăși voința Domnia-lui, ér scopul acestei voințe nu-l pot îndeplini. Nu pot să dau mână de ajutor la săvârșirea unui fapt pe care legea îl pedepsește cu închisoare. Destul de greu îmi va cădea, a observa tăcere asupra călcării de lege; de care am luat cunoscință prin cetirea acestor hârtii, însă atât voiți face pentru a cruța numele tatălui tău, pe care îl porți și tu; dar misiunea pe care tatăl-tău a voit să-mi destineze, făcându-mă complicele său, această misiune nu o pot primi, fiind-că nu o pot săvârși. Ecă ce aveam a-ți spune, acum seii, gândește-te, și spune-mi apoi, cum crești și ce crești că va trebui să facem. —

Elisa la această apostrofă tresări par că ar fi fost speriată dintr'un vis de chinuri, ea tresări oftă și puse mâinile pe hârtiile, care stăteau desfășurate pe genunchii mei.

Încă nici nu apucasem să mă lumuresc asupra intențiunii ei, când această fată deprinsă a executat îndată decisiunile ei, fără șovăire, fără cumpănire, împinsă de puterea voinței, rupse fără de veste acele hârtii făcându-le bucățele.

— Ecă răspunsul meu, — duse ea cu o liniște admirabilă, cu un ton simplu, fără nici un semn de ver o afecțiune sufletescă extraordinară.

Eă rămăseși uimit dinaintea unui fapt atât de repede. Nu sciam la care din două să-l atribuesc înțelepciunii sau

iritațiunii. Nu sciam decât Elisa, pentru a descurca cestiunea, rupsesse hârtiile, precum tăiasse odinioară Alecsandru cel mare nodul gordic cu sabia sa, sau le sfărâmasse, cum sfărâmă copii tot ce li se pune în cale și tot ce-ți contrarietă.

Cu totă indoela mea resimții o bucurie nespūsă la vederea acestui fapt, că-ți prin el eram scutit de o sarcină grea. Fiind lipsit de doveșile înscrise nici nu mai aveam datoria de a lucra în această afacere, care-mi era atât de antipatică, nu mai aveam datoria de a lucra într'un chip său în altul.

Nu mă putui răbda, trebui să traduc această proficiune de simțăminte printr'un semn palpabil, decât mi-e permis a mă esprima așa, trebui să îmbrățișez pe Elisa cu foc, dându-i prima și vași ultima sărutare de amor, o sărutare în care simțiam că se uniseră sufletele noastre.

X.

Ce e s'ascuțați mai bine, sau inimă scū minte!
Tot una-i, vântul sôrței te mână înainte.

Iacob Negruzzi.

— Frumôsă cuvintă ai învățat, Domnule Onufrie, frumôsă dău. Auști colo, să se sărute el cu fiia-mea, cu nerușinata de ea, care în loc să se dea la asemenea plăceri lumesce, ar trebui acum să plângă pe tatăl-său, — aceste cuvinte aspre ale coconei Lucsandra, care intrase, fără ca să o observăm noi, ne despărțiră cu o iuțelă ca de fulger, și ne făcură să ne înroșim de rușinea care ne cuprinsese.

Cocona Lucsandra nu venise singură; cu Domnia-ei intrase și Domnul Gligore urmat de Iancu.

Domnul Gligore ne privi, pe mine și pe Elisa, cu un zîmbet diavolesc, ér Iancu rămase fără nici un semn de interes, mut precum îl vădusem dela o vreme încoce.

De odată Domnul Gligore plecându-se rădică un petec de hârtia din cele care se împrăștiaseră prin odaia, când sfăiașe Elisa înscrisurile cele din dulap.

Fața Domnului Gligore la cercetarea acestei rămășițe dintr'un înscris se luminează de bucurie, și el se grăbi a dice către Iancu:

— Etă Iancule o bucătică din răvașul tău, din același răvaș, care ne făcu atâta bătae de cap și de care îți vorbiți acum pe drum. Nu înțeleg cine l-a putut și cum l-a putut rupe. Dar ori-cine ar fi fost, noi amendoi trebuie să-i fim recunoscători.

Iancu la aceste cuvinte ale epitropului său privi ca uimit împregiur, dar nu proferă decât două cuvinte:

— Ciudat lucru!

— Iubită cummată, — se adresă acum Domnul Gligore către cocona Lucsandra — am scăpat cu toții de o grijă mare, ducând cu toții voiți să grăesc de mine, de Iancu, de Domnia-ta și de Elisa, însă nici decum de Onufriu, că-ți togmai de el mă feriam. Îmi era mare tēma că acest tiner răsfățat, care isbutise a se furișă în inima frate-meu Anghel, — fiia-i țerina ușoră, — îmi era tēma să nu fi pus mâna pe nisce hârtii de mare preț pentru noi toți. Tēma îmi fu, slavă Domnului, deșertă, că-ți chiar decât ar fi pus ghiarele sale pe acele sineturi, în starea în care le ved eu acum, nu-i pot folosi nici de cum.

Aici Domnul Gligore se opri pentru un moment, privind la Elisa care se plecuse și strânsese unele din acele

bucățele de hârtiă punându-le în pozumar. Eă nu înțelegeam intențiunea Elisei, și pôte nici nu aș fi observat faptul ei, atât eram de preocupat prin cuvintele Domnului Gligore, decă, precum v'am spus, Domnul Gligore nu s-ar fi oprit din vorbă și nu i-ar fi ăis.

— Ce faci Eliso, la ce te-ai plecat?

— Ce să fac, — răspuse Elisa. — ătă rădic aceste bucățele de hârtiă, ca să nu fiă atâtea petece prin odaia.

— Bine, draga-mea, adause Domnul Gligore, — bine faci. Aruncă-le în foc, că-cî n'ar fi bine decă ar lua vântul vre-una din ele sburându-le în stradă. Chiar sfășiate fiind, aceste hârtii ni-ar putea aduce multă stricăciune.

— Nu te înțeleg cumnate. — întrerupse aici cocóna Luesandra pe Domnul Gligore, — nu știu ce taine pot fi scrise pe acele foițe, de te temi atât de ele. —

— Taine deă, — îi observă Domnul Gligore, — și încă taine, care ne-ar putea prăpădi și sărăci cu totul. De aceea imi este tare dor să aflu cine le-a rupt.

— Eă le-am rupt unchiule, — răspuse aici Elisa.

— Tu, draga-mea, — observă Domnul Gligore, — dar n'ai cunoscut de bună sémă cuprinsul lor? —

— Ba l'am cunoscut, că-cî mirele meu Onufriú mi le-a cetit pe tóte, — ăise Elisa.

— Mirele têu Onufriú, — esclamá Domnul Gligore plin de mirare, — el și togmaí el să fi știut întregul cuprins al acestor hârtii și cu tóte acestea să fi îngăduit el ca să le rupi, să le nimicesci, sdrențe să le faci? Acest lucru nu-l înțeleg nici decum! —

— Nu numai că a îngăduit ca să rup aceste hârtii, — își urmă Elisa mărturisirile ei, — dar aș putea ăice că el însuși prin purtarea sa m'a îndemnat la acest fapt. Aflați, că am nimicit acele răvașe și contracte pentru ca Onufriú să nu cadă în ispita de a se folosi de ele.

— Bine, bine, fôrte bine, bravo, draga mea. — încuviință Domnul Gligore plin de bucuriă vorbele Elisei: — ai înțeles și tu, că este mai bine să faci după voia noastră, ér nu după tónele bietului reșosat. Tare bine ai făcut desarmând pe dușmanul nostru cel mai înverșunat, pe Onufriú, care cu aceste hârtii în mână ne-ar fi putut pierde pe toți.

La vorbele aceste ale Domnului Gligore schimbaram cu toții fețele.

Eă mă făcuí galben ca céra. Elisa mai albă ca părăreii, Iancu zímbi puțin, ér cocóna Luesandra se înroși de bucuriă.

Eă mă îngălbinișem, că-cî credeam în vorbele Domnului Gligore, credeam că Elisa în adevér rupsese hârtiile, nu după cum bănuisem, pentru a-mi aréta prin acel fapt că rupe tóte legăturile care o uniaú cu casa părintescă, și pentru a rămânea legată cu atât mai strîns de mine, ci le nimicise, cum credea și susținea Domnul Gligore și cum credeam acum și eă, pentru a mă lipsi astfel de armele cu care aș fi putut să reclam tótă casa reșosatului Anghel, cu fiia-sa împreună.

Fața sarbédă a Elisei mă întări și mai tare în aceste idei, dar nu pentru mult timp, că-cî această față mă făcu éráși de rușine prin purtarea ei admirabilă și mă reduse éráși în umilitórea pozițiune de a resimți superioritatea ei în tóte privințele și de a recunósce, că éráși mă înșelasem peste măsură față de ea.

Mé făcu deă de rușine Elisa, că-cî la acele vorbe

ale Domnului Gligore, care ne impresionaseră pe toți peste măsură, ea răspuse:

— Te înșeli unchiule, — ăise ea cu simplitatea ei admirabilă. — te înșeli și tâlucesci fôrte réu ceea ce am făcut. Nu m'am gândit nici decum și nici odată ca să mă scap de legăturile, care mă unesc cu Onufriú. Ba togmaí din contra tot ce am făcut a fost făcut pentru ca să strîng aceste legături și mai tare. De aceea am stăruit, ca să-l feresc de ispita la care era espus prin posesiunea acelor hârtii predate lui de tata pe patul de mórte. Eă imi cunosc datoría și știú, că trebuie să-l urmez, să ascult și să respectez pe alesul inimei mele, pe mirele meu. Mé voiú duce dară unde se va duce și el, ér din această casă, nu voiú lua cu mine decăt numai aceea, ce mi s'ar fi cuvenit și decă nu s'ar fi făcut acel contract de vëndare cu care ați înșelat lumea. —

Elisa iritată de prepusurile Domnului Gligore își pierduse cumpétul și spusese mai mult decăt ar fi voit să spună: ér Gligore auđind ultimele cuvinte eșite din gura Elisei strigă plin de o furiă înfricoșată.

— Așa, Domnișórá, tu îndrăznesci a ne face înșelători pe mine, și pe reșosatul tatăl-têu. —

— Fiă-ți rușine, — isbucni și cocóna Luesandra cu o privire plină de venin, cocóna Luesandra, care era cu atât mai indignată cu cât din întreaga întrevorbire, care se petrecuse acum, nu înțelese alt nimic decăt că fiă-sa fu destul de nerușinată, pentru a face pe reșosatul și pe cumnatul său înșelători.

— Tací cumnată, — îi tăiá Domnul Gligore cuvântul, — tací, și lasă-o pe mine, știú eă, cum să mî-o pun la cale. —

— Așa, Domnișórá, adause el adresându-se éráși cătră Elisa. — Domnia-ta ai îndrăznéla să ne judeci pe noi și faptele noastre. Ce nemerniciă din partea Domnieitale mai vértos acum după-ce s'a luat puterea acelor hârtii. Nu știú Domnia-ta că acum atérnați dela bună voia mea. Nu știú că în tot minutul vă pot isgoni din case. Înse véd că va trebui să te ameninț cu alt lucru, că-cî de această puțin îți pasă, de vreme ce, după cum singurá ai ăis, eșci hotărîta a te lua după acest netrebnic cu capul sec.

Eă încă nu apucasem a da Domnului Gligore răspunsul pe care-l merita pentru aceste vorbe cu care mă atacase de-a dreptul pe mine, că-cî cătră mine erau adresate acele epítete de netrebnic și de cap sec, nu apucasem dar a răspunde după cuviință, când Elisa înaintând cu doui pași spre Domnul Gligore îi ăise apăsând pe fiecare cuvânt.

— Ia-ți séma, nene Gligore, ia-ți séma, că-cî nu de géba am pus vre-o doué bucățele togmaí din révașul lui Iancu în pozumarul meu. —

Elisa mi se înfățișă din ce în ce mai minunată. Acesta nu mai era caracter de fată, acesta era caracter de bărbat și încă de un bărbat sdraván și prevédător, mai sdraván și mai prevédător decăt mine, care steteam acum dinaintea ei, uitând de tótă lumea și gândindu-mé numai la minunea care se petrecea dinaintea ochilor mei.

Ah cât o admiram și cât o iubiam în acest moment și cât eram de departe de a mă cunósce pe mine însuși și de a sci cum mé voiú purta în cel mai de aprópe minut, ce slăbiciune voiú aréta jertfind într'un moment de grózá nefundată, tot ce ar fi trebuit să-mi fiă mai scump în lume.

Însă și Domnul Gligore, după cum vedui acum, necotise puterea Elisei, că-cî fu lovit, ca de tăișul unei săbii ascuțite, de această observare atât de ageră, și atât de neașteptată, cu care ne surprinse Elisa:

— Pentru sfinții arhangeli, — se vaită aici cocóna Lucsandra, — ce se petrece între Domnia-vóstră. Ce vorbiți, de nu vă înțeleg decât numai atât că vorbiți despre lucruri mari. Spune-ți-mi și mie. —

Acastă exclamațiune a cocónei Lucsandra produse o schimbare în ideile Domnului Gligore. În loc de a-i răspunde el dîse cătră Elisa:

— Fiă, Domnișórá istetă, primesc lupta cu Domnia-ta. Sciî însă care îi va fi sfērșitul? Te-ai gândit la acest sfērșit? nu cređ. Socotesce-te acum și adu-ți a mințe, că nu va putea fi alt sfērșit decât, că vom rămânea cu toți pe drumuri. Sciú că de mine, de tine, și de Iancu nu-ți pasă! Dar de mamă-ta? Te veî putea tu óre, tu pe care te-a purtat cu durere, tu pe care te-a hrănit cu chin și te-a crescut cu necaz, veî putea tu óre să înduri, ca să rămână mamă-ta pe drumuri, silită să céră milă de la ómenî.

— Cumnate, cumnate, vorbele Domniei-tale sunt ca nisce săgeți care-mi străpung inima din tóte părțile, — se tîngui acum cocóna Lucsandra, — barem de aș sci de unde-mi vin aceste săgeți și din care pricină mă nemesesc togmaî pe mine? —

— Întrébă pe fiă-ta, — răspuse Domnul Gligore.

— Mamă dragă, — dîse aici Elisa, — nu pot să-ți răspund acum alt nimic, decât că sunt hotărîtă a mă cununa cu Onufriú și a merge după el unde va sci și va voi să mă ducă. Domnia-vóstră puteți sta aici precum ați stat și mai nainte, cum póte să-ți spună nenea Gligore.

— Să-ți spun cum sciú eú, — adause Domnul Gligore. — Prăvălia după cum sciî și Domnia-ta, fratele Anghel, Dumneđeú să-l ierte, o cumpérase dela mine și-mi rămăsese dator prețul de cumpérătóre. Acum decă fiă-ta nu va face după voia mea, decă nu va lua pe Iancu de bărbat, precum era vorbit și hotărît de mult între noi, atunci nu va fi de ajuns cu depártarea ei, ci va trebui să te duci și Domnia-ta cumnată, unde-ți va plăcea, că-cî eú îți voiú lua tot și te voiú scóte și din case. —

La această descoperire făcută cu o asprime intenționată, cocóna Lucsandra scóse un țipet pētrundător și cădu leșinată pe podinî.

Elisa se aruncă cătră dēnsa vaetându-se că a omorît pe mumă-sa cu dîle, și deveni din tare și nepăsătóre ce fusese până aici în tot decursul pertractărilor, slabă și lipsită de orî-ce urmă de curagiú.

La acest spectacul mă cuprinse o témă nespúsă, mă cuprinse un simț tot ca acela care mă sbuciumase când vedusem pe Clara luptându-se cu mórtea. Tot ca și atunci îmi dîsei, că eú, singur numai eú voiú fi de vină, decă această ființă, care căduse fără simțiri înaintea piciórelor mele, decă mama Elisei va muri. Că-cî, după mintea mea, numai purtarea mea ar fi împins'o în grópă. La acest gând mă luă ca o ametělă, mă luă ca o gróză de judecata de apoi, și pentru a scăpa de tótă răspunderea pentru a nu-mi împovára sufletul cu un pēcat atât de greú, precum este uciderea unei ființe omenesci, pentru a repara greșelele pe care le făcusem până acum, dând mai multă ascultare inimei decât minței mele, făcui o greșelă și mai mare, făcui o nebuniă.

În loc de a vorbi bărbătesce cu Gligore, în loc de al băga în gróze, precum aș fi fost în stare să o fac cu miđlócele pe care le aveam, în loc de a-l face să ingenuche pe el și pe protegeatul seú, pe Iancu, ingenuchiai eú dinaintea lor, aducēdu-le o jertfă pe care numai bunul Dumneđeú ar fi avut dreptul a o cere dela mine.

Audiți numai rătăcirea mea și mirați-vē.

Eú, vedēnd pe cocóna Lucsandra leșinată ér pe Elisa vaetându-se, mă repeđii spre Iancu, îl luaî de mână și aducēdu-l lângă Elisa le împreună mánile, dîcēnd cătră Domnul Gligore:

— Etă-ți voința implinită, eú vă părăsesc, mă duc în lume ca să nu mai fiú nimēnuî în cale. —

Elisa la acest pas al meú se sculase drept în picióre ér la aceste cuvinte ale mele mă privi lung și cu duiosîă. Din ochii ei se porniră de odată șiróe de lacrimi, ér gura ei îmi dîse cu amărăciune.

— M-ai jertfit Onufrie, jertfindu-te tot-deodată și pe tine însuți. Dea Domnul ca această jertfă să nu fiă zadarnică. Eú simț că nu voiú fi nici odată fericită, dar nici tu cu inima ta de céră, care la cea mai mică căldură se înmóe și se încovóe, nici tu nu veî afla fericirea pe cărările tale. —

La aceste cuvinte, ah prea profetice ale Elisei, mă cuprinse un adănc amar și mintea mea începu a blăstēma slăbiciunea inimei mele.

Acum în acest moment aș fi fost gata a strămuta stānci și munți, decă prin acēsta aș fi putut redobāndi pe Elisa, pe care o pierdusem pentru tot-dēuna prin purtarea mea nedemnă.

Era însă prea tārđiú, orî-ce încercare din parte-mi ar fi fost zadarnică, că-cî Elisa primise acum mână luí Iancu, pe care-l condusesem chiar eú lângă dēnsa. O primise și o reținuse sprijinindu-se de ea, precum se sprijinesce omul de stînca cea dură, când împresurat de furia valurilor, se luptă cu primejdia și caută limanul.

Mē dusei decî. Eșii din odată, eșii din casă, din — curte. Umblam ca rētăcit... Cu încetul îmi reveni mintea. Îmi adusei a mințe, că încă în ziua când Domnul Anghel avuse nenorocirea de a se împușca, împins ca de o presimțire, pregătisem tóte pentru o plecarea grabnică. Vorbisem cu agentul unei case din Paris, cu care se lucra și prăvălia noastră și care avea trebuință de un tiner ca mine cu cunoscînța limbei române. Mē înțelesesem cu agentul și arangiasem lucrurile astfel încât nu mai depindea decât dela o vorbă din parte-mi, ca să plec îndată.

Alergai la agent, dîsei vorba și spre séră, eram deja în diligența care mergea spre frontieră.

Astfel îmi pierdusem capul încât plecai fără a-mi lua ziua bună dela nimeni, cu tóte că eram convins că nu voiú mai revedea pe nimeni din toți pe căți îi cunoscusem aici, fiind că mă hotărisem a nu mă mai întórece nici odată la Bucuresci.

Așa dîc toți când părăsesc de supérare un oraș. Toți se jură, că nu vor mai reveni nici odată în viața lor. Pe mine mă îndemnă la acest jurământ obicinuit nu numai amărăciunea supărării, dar încă și un simț, de care mai nici o ființă omenescă nu este lipsită pe întreg. Pe mine mă îndemnă și superstiția.

Da, superstiția, da, această dispozițiune atât de ridi-

culă a minții omenești, își avu o parte bună în provocarea deciziunii mele de a nu mai revedea Bucureștii.

Acastă superstiția fu provocată prin o prorocire, care mi se făcuse încă în orașul meu natal și de care nu v'am spus până acum, fiind-că o credusem atât de prostă încât îmi era silă să vorbesc de ea.

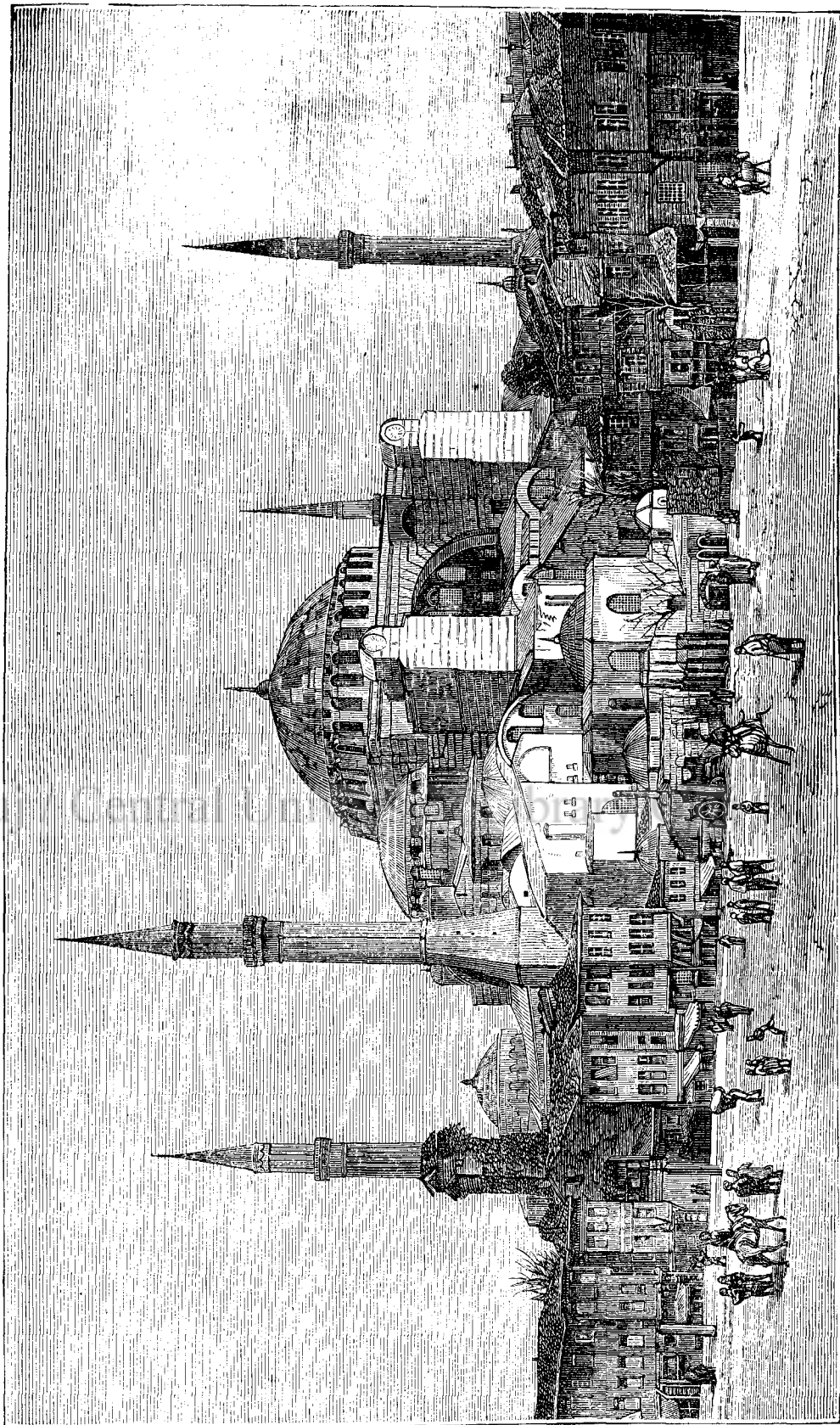
Acastă prorocire însă, cât era de prostă totuși își avea sensul ei, și încă un sens grozav, care se împlini întogmai.

Dar să vă spun prorocirea, ca să vedeți și Domnia-vastră, că nu eram de ris, începând a crede în adevărul ei, că-cî o parte din ea, după părerea mea se împlinise.

Era a casă la noi pe atunci, când mătușa-mea îmi promisese, că mă va duce la București, era într'o ți în care adunasem împregiurul meu pe vechii mei amici de copilăria, ca să-mi ia rămas bun dela dênșii. Nu seiu care din noi avu ideia pocită, să ne ducem la o cărturăresă, ca să ne spună viitorul. Dispuși de minune cum eram noi, aplaudărăm la acastă idee și ne duserăm la acea babă, care ședea în unghiul unei mahalale. Nu era nici unul printre noi, care să fi luat lucrul în serios. Glumiam cu toții căți eram, și ne rîdeam de diferitele arangiamente fantastice de prin casa babei, arangiamente menite a împune vizitătorilor ei. Ilaritatea noastră ajunse la culme, când baba consultând cărțile ei, îmi dîse, că sunt „calfă de bărbier.“ Închipuiți-vă iubitorilor! Eū, fost student și fiitor „grămătic,“ ajuns calfă de bărbier. Dar sôrtea acestei calfe de bărbier, adică sôrtea mea, după cărțile babei, nu era să fiă nici decum norocoasă, că-cî baba îmi dîse, că în orașul unde aveam de gând să mă duc, voiū trăi foarte rău, voiū avea mare supărări. Vedeți că până aici, o cam nimerise baba. Apoi îmi mai dîse, să mă feresc de orî-ce fel de arme, de ore-ce cărțile ei arătau pe trei omeni din orașul sciut, amenințați în viața lor, ba cel din urmă chiar ucis de mine, dar făr de voia mea.

Aduceți-vă aminte de otrava luată de Clara și de căderea în leșin a coconei Luesandră, precum îmi adusei

eū aminte, și spuneți-mi apoi, decă nu aveam cuvânt a-mi promise să nu mă mai întore nici odată în București, pentru ca să nu se împlinescă pe deplin prorocirea sângerosă a babei, de care rîsesem atunci, când mi se spuse, dîcînd, că prin aceste vorbe înfiorătoare, baba voise numai a-și

Biserica Sofiei în Constantinopol. (Pag. 400.)

rêsbuna asupra mea, fiind că luasem sciința ei în batjocură.

Feriți-vă de babe, care au putere asupra ursitei, feriți-vă, să nu le supărați vre-odată. —

Aceste vorbe le dîse Onufriū într'un ton care nu

îngăduia nici o îndoelă asupra convicțiunii lui despre adevărul credinței sale.

Sărmanul om! ajunsese a crede în asemenea desertațiuni. Câte rele vor fi trecut de-asupra capului său.

de-i încercase mințile până întru atâta, încât ajunsese a crede în puterea babelor vrăjitoare.

Onufriū schimbându-și de odată ideile, ne povesti mai departe.
(Va urma.)

Lucsul în mâncare și băutura la Romani.

(Fine.)

O tempora, o mores!

Porcul sălbatic gătit în modul prescriș nu era raritate. Istoria ne-a păstrat lucruri și mai admirabile. Lucul, denumit proprietar asupra unei provincii, în ajunul plecării dete o cină (à la Luculus). Patru sclavi aduseră pe o tavă de argint un porc sălbatic înțapat cu o lance. Impresiunea, ce a produs-o asupra oșpeților fu tot, ce pôte fi mai surprinzător. Porcul era, cum îl vênase. Curgea sânge roșu din rană. Se întreba fiă-care cu mirare, ce pôte fi această? Musica întona cântul obicinuit și sclavul bucătar făcându-și datoria le arăta, că sângele ce curgea era un fel de sos roșu. Admirațiunea crescă și mai tare, când observară, că mațele dintr'ensul erau preparate în fel de fel de cârnați. Ficatul, plămânile, splina etc. nu erau alt ceva, decât prăjituri și pasteturi.

Scăpați și de această muncă, la care aș avea curagiul să afirm, că se obosiau mai mult oșpeții, decât sclavii, aceia se vedeau constrânși a participa și din al treilea fel de bucate. Ideia, că aceste bucate sunt mai ușore, le inspira curagiul de a nu le refusa. Să enumerăm câteva și din acestea ca să ne putem face ideia: Fasani, ficat de găscă, fel de fel de cârnați, pâuni de Samos, arici de mare, alunari îngrășați etc.

La acestea peste tot nu era considerat gustul, ci prețurile și nu se căuta mai mult, decât să fiă rarități gastronomice.

Trecând prin toate acestea n'am oșbit eu ca scriitor și pôte și d-văstră ca cetitori, dar oșpeții noștri? Numai drépta și fălcile lor ar fi în stare a ne pune în pozițiune de a ne face ideia lămurită asupra acestui punct.

Nu e așa, că au mâncat peste cap, că și-au împenat preste măsură stomacul? — E drept, că adevărata cină s'a încheiat, dar trebuie să Vă aduceți aminte și de aceea, că cina s'a început cu picanterii și delicateți ca să deschidă apetitul, deci și pe urmă trebuie, să fiă o încheiere potrivită, întogmai ca la discursul unui retor maestru din școlile pedanților.

Precum e începutul așa e și sfârșitul. În cina a două, că-cî așa se numia această parte, se aduceau de mâncare lucruri care să promoveze digestiunea.

Să fim însă fideli cursului natural. După cină urma o mică pauză pentru recreațiunea oșpeților.

Până zăceau aceștia frânțiți pe paturi în cea mai mare liniște, sclavii curățiau masa cu ramuri de oliv și stropiau fața salei cu diferite fluide miroșitoare.

Cum se termina acest act solenel se începea masa de noii cu tot ce produceau cofetăriile mai rar și mai delicat, cu pomele cele mai rari și mai de multe ori importate din zonele depărtate, că-cî valoarea acestora consta în a fi cât se pôte mai rari și mai scumpe.

După ce trecea și această, oșpeții se rădicau de pe paturi, făceau puțină comotia. În timpul acesta o parte din oșpeți se retrăgea într'o sală laterală, provădută cu

spălătoare de argint. Luau câte o pană, mai ales de flaming, își iritau gâttele și în modul acesta descărcau stomacul, pentru ca să-l âmple a două oră și a treia oră, pentru ca de noii să încerce stomacul. (Câte bóle nu răsplătiau această lăcomia).

În fine mi s'a urtt, să mai fac observațiunii la masă, să trecem într'altă sală. Aci curge vinul ca apa. Ca să nu credeți, stimați lectori, că în privința acesta era mai multă economiă, decât în privința bucatelor, trebuie să amintesc, că valoarea lor se căuta în raritate și vechime și că ospetătorul nu cruța nici spese, nici ostenelă, ca să-și satisfacă pe deplin oșpeții. Masica, Falerne, Cecuba etc. oferiau vinuri italice; éra vinurile grecesci se importa în cantități enorme din Lesbos, Chios, Cipru etc.

Bencheturile, care erau întrerupte din timp în timp cu mâncări ținea până nóptea târziu. Constituerea bencheturilor se făcea după maniera grecilor. Se alegea președinte și toți oșpeții se încununau cu cunune de florii și de mirt. Musică, reprezentațiunii teatrale, reprezentațiunii mimice, coruri, jocuri, ba chiar jocuri de hazard cu cubul nu puteau lipsi la aceste petreceri. Deși clima Italiei peste tot nu priesce beției, se găsiu cu toate acestea bețivi, cari puteau ținea pieptul cu bețivii ori-cărei națiuni, fiă chiar cu renumiții bețivi ai Germanilor.

Un ospet de asemenea calibru costa, calculat în banii noștri, deci, ba chiar sute de mii de fiorini. Enormitatea prețului ne stóree admirațiunea cu atât mai mult, cu cât ținem mai puțin cont de împregiurările de pe atunci. Să ne închipuim numai greutatea comunicațiunei și rubrica prețului se va încărea binișor.

Cred, că aci e locul să observ, că matrónele Romane luau prea puțin, séu mai de loc parte la aceste ospete.

Ca ilustrațiune la descrierea noastră ne pot servi următoarele:

Betrânul Catone observând corupțiunea din timpul său și vedând, că pe di, ce merge prinde rădăcini tot mai adânci în societatea Romană, dișe plin de indignațiune: „Cetatea, în care un pesce costă mai mult decât un bou, cuprinde în sine sêmburele peirei“.

Un alt scriitor mai de târziu sfătuesce pe concetățeni săi: „Voesci, ca masa ta să coste mult, adu-ți pămii din Samos, gănuși din Frigia, cocori din Melos, țapi din Etolia, toni (pesce de mare) din Calcedon, murene din Tartes, midii și stridii din Chios, pesce de mare din Rodos și Cilicia, nucii din Tasos, curmale din Egipt și ghinde din Spania“.

Despre Lucul, care trece de unul din cei mai lucșuriosi în privința traiului se istorisesc, că a făcut imputațiunii grave bucătarului, că nu variase de ajuns bucatele. Scusa bucătarului că scia că el e numai singur la masă fu priimită cu un răspuns furios: „Ce? nu sciași tu, că Lucul este astăzi oșpele lui Lucul!“

Altă dată Cicerone și Pompeiū curioși, să afle, cum mănâncă Lucul, când e singur, întâlnindu-l în for se invită la cină la el. La condițiunea, ce o puseseră aceștia, că adevărat Lucul să nu dea ordin în privința mâncărilor, puse și acesta condițiunea, că trebuie să avizeze pe sclavi, în care salon să pună masa. Condițiunile se priimără reciproc și oșpeții aflară atâta lăcomie, încât în banii noștri austriaci s'ar rădica peste 15,000 florini.

Tot Lucul după biruințele sale din Asia a împărțit poporului din Roma 100,000 vedre de vin de Chios.

Rivalul lui Cicerone, oratorul Hortensiu era tot așa de esagerat. Ca să aibă la masă pome cu gust a vin, uda pomii în tot timpul rodului cu vin. Ce risipă înfricoșată! și cu toate acestea la mărtașa lui se afla în pivnițe numai vin de Chios peste 10,000 de vedre.

Plutarch istorisește, că un străin a intrat în bucătăria lui Antoniū, pe când petrecea acesta în brațele voluptuoasei Cleopatra și observând, că între alte multe bucate ce se preparaū pentru cină, erau puși în frigări opt porci sălbatici, a întrebat plin de mirare, câți oșpeți are Antoniū la masă? — Bucătarul răspunse cu totă liniștea sufletescă: „Vor fi pome până în 12, dăr stăpânul meu e deprins, ca în fiă-care moment să aibă prospătă dela foc bucățița, de care are gust. Din cauza acăsta toți opt i-am pus pe rând la foc, așa că cel dintăiu e fript, când cel din urmă abia s'a încălzit“.

Pe timpul împăraților vițiu acestă a luat proporțiuni și mai mari și mai generale. Apiciū, după ce a devenit maior și a pus mâna pe o grasă moștenire, a cheltuit în scurt timp numai cu bucătăria suma evaluată la 5 milioane taleri. Când a observat el, că averea i s'a știrbit, deși mai avea încă destulă pentru a putea trăi conform rangului său, neputând renunța lăcomiei ca să nu fiă restrâns în traiul de până aci, s'a sinucis.

Un ore-care Octaviū, contimpuran lui Apiciū a devenit celebru numai prin aceea, că a cumpărat un barb (pesce rar de mare) cam de 2½ punți cu 50 florini.

Dacă persoanele private cheltuiau atâta pentru mâncare, nu trebuie să ne prindă mirare, când cetim că împărații Caligula și Viteliū consumau la singură masa veniturile unei provincii întregi.

Viteliū în opt luni de zile risipi pentru mâncare 48

milioane de taleri. Mănea de 4 ori pe zi și își descărca stomacul cu mijloace vomitive. Avea și obiceiul de a se invita la masă pe la fruntașii Romei, une-ori la mai mulți în aceeași zi. Fiă-care ospetător avea ordin, să întogmescă masa astfel, ca să coste cel puțin 400,000 de sesterție. Când intră în Roma, ospetă la frate-său.

Între multe alte bucate, numai pesci se aduseră pe masă 2000 și pasări 7000. Nu numai numărul e de luat în considerațiune, căci și raritatea și calitatea soiurilor au fost reprezentate pome pentru întâia și ultima oră, decând e lumea, în gradul cel mai mare posibil.

Pe când clasele avute lucrau pe întrecute la ruina proprie, să nu credeți, că poporul Cūriților, stăpânul lumii întregi, nu-și avea păcatele sale. Redus la miserie se uia cum am dice noi, la sapă de lemn, nu mai căuta hrana întru sudorea feței sale, ci făcea turburări neîntrerupte pentru a-și elupta pânea necesară. Nu avea unde să-și plece capul și cu toate acestea în masse prin piețe și strade striga: „jocuri, măceluri de gladiatori!“ pentru distracțiă. Un ambițios de popularitate, un candidat la funcțiunile cardinale ale statului și adese-ori statul însuși din vistieria sa hrănia pe acești proletari și le oferia distracțiū, ca să le detragă atențiunea dela nenorocita pozițiune, la care erau reduși. Scurt: panem et circenses (pâne și jocuri) erau pretensiunile mulțimei. O partidă ambițioasă și mai târziu capriciul unui tiran, care sēmăna mai mult a fiară, decât a om, risipia cu ușurință din vistieria statului averea, ce se grămădia prin jafuri, și acăsta o făceaū numai pentru ca să aibă spriginul efemer al poporului schimbăcios.

Aș mai putea înșira multe, dar firm în convicțiunea, că lectorul atent și-a făcut deja ideă despre corupțiunea timpului de decădintă al imperiului Roman voiū încheia cu observațiunea, ce au făcut-o mai mulți istorici celebrii.

Poporul Roman îmbetrănit se desbrăcase de toate virtuțile vechi, întogmai ca ereții risipitori. Vițiu era haina timpului. Deci nu avem drept, să conchidem, că nu armele Barbarilor din Nord, cari năvăliră asupra imperiului ca lăcustele, nici atacurile impetuose ale Partilor neînfrânți, ci enervarea fizică și morală au distrus acest imperiū colossal? Căci scris este, răsbunarea păcatului nu întârzie!

Ion C. Tacit.

Conferința ținută în Sala Atheneului asupra mișcării literare din cei din urmă zece ani,

de Domnul A. Macedonski, la 8 Martie 1878.

(Continuare)

Și Vucici, uital-voiū ore pe el, pe el, al cărui nume nu v'ar spune dumné-vostră nimic; căci necunoscut... în umbră a trăit și-a murit; dar al cărui talent îi făgăduia un viitor demn de aspirațiunile sale, demn de inima sa simțitoare și nobilă. Acest Vucici a fost însă mai fericit ca mulți alții; el n'a murit în întregul său. A lăsat în urmă-și, prietinelor săi, câte-va scântei de dulce poesiă, ce, mai curând sau mai târziu, vor trebui să fiă înregistrate în cartea cea mare a literaturii române.

Îmi voiū lua voiă a citi dăr dintre cele câte-va poezii ale sale de cari am cunoscută, următorea:

De nu ar fi pe lume nici flori, nici pasărele,
Nici fluturii sburdatici, cu gingașul lor sbor,

Nici vântul ce suspină, nici nopțile cu stele,
Nici vise răpitoare, nici cântece de dor;

De n'ar fi nici profumuri, nici umbră, nici recóre,
Nici câmpuri, nici vălece, ... nimic într'un cuvânt,
Și-ar fi numai Amorul... Amorul c'o suflare,
C'un gest ar crea lumea și toate câte sunt!

Dar acești tineri s'au dus. Descuragiați de timpuriū, după ce au aruncat câte-va note sonore, s'au culcat pe căpătăile lor și au închis ochii, spre a nu-i mai redeschide!

Să vorbim de aceia, cari, tot ca densesii, lucrăză și scriū, mai tot atât de puțin cunoscuți ca densesii, dar pe cari descuragiarea nu i-a culcat încă la pământ.

Răsfoind prin colecțiunile a diferite diare, am dat

adesea, de zece ani mai ales, de numele lui Scipione Bădescu, născut în Transilvania, astăzi diarist în București, semnat în josul a multor poezii originale, dintre care mare parte adunate și tipărite într'un volum, în Pesta, la a. 1868, precum și în josul a multor poezii populare din Maramureș, publicate în „Convorbiri“, „Trompeta“ și „Globul“, și pe care citindu-le, au făcut asupra-mi o impresiune foarte plăcută. Nu mă pot opri să vă împărtășesc câte-va versuri din prețioasele mărgăritare, cu a căror dare la lumină, acest merituos june, învățește literatura noastră populară.

Etă anume, cum româncea din Maramureș își exprimă amorul ei:

Astă noapte am visat
Că badea m'a scutat,
M'am sculat și-am pipăit
Dar nimica n'am găsit,
Numai dorul inimei
Scris pe fața perinei,
Cu cernela ochilor
Ochilor fărtaților.
Și cu firul genelor,
Genelor sururilor!

Etă apoi, cum o fiică dela isvórele Tisei, scie să spună dorul nenuului său:

Frunză de ederă verde,
Om de om trage nădejde,
Numai eu nu trag nădejde,
Că cu badea nu-s d'ó lege . . .
El e ungur, io-s română,
Dragostea nu ni-i deplină,
Io-s română, el e ungur,
De-a lui dor io nu mă bucur...
De-ai fi badeo de român,
Ți-aș purta dorul în sân.
Dar nu ești de legea mea...
L'oiú purta și nice prea...

Maí etă încă, cum o altă româneuță face haz de petitorii săi:

Vai de mine, n'am drăguți,
Numai trei miteluți,
Dar din trei dracu-i mai sci,
Cari or fi gineri mami...
Cel dintâiu
Umblă pustiu,
Celal'alt
Nu-i de 'nsurat,
Cel d'a treia 'i flutur,
Ađi cu el, mâni făr de el...

În sfârșit, etă cum flăcăul din patria lui Dragoș scie să cânte vitejia:

P'o margine de perâu
Pasce murgulețul meu,
Las' să pască
Să mai crească,
Că de-o fi pe voia mea,
L'oiú cumpăra frâu și șea;
Cu frâul l'oiú înfrâna,
Cu șeua l'oiú însála,
Și-oiú sări pe el călare,
Și l'oiú duce 'n luptă mare,
Și l'oiú ȝice:
Saí voinice,
Saí în fața focului,
Unde-i greu voinicului,
Unde nu-i fir de sećară,
Numai óse pe ogórá,
Unde nu-i nici fir de gráu,
Numai sânge până-n brâu...

Un alt june, și acesta încă și mai necunoscut, d-nu Ronetti Roman, maí ȝilele trecute chiar, prin darea la lumină a unei poeme, ne procură ocașiunea să citim versuri frumoșe, ca următoarele:

Poema-mi închina-voiú acelora ce sórtea
Le promisese miere și le-a turnat venin,
Acelora ce-ascéptă să viá-o datá mórtea
Să stingă cu viața și necurmatul chin.

Ființelor plăpânde cu inimă simțitoare,
Ce după idealuri zadarnic au umblat,
Ce-au mers pe marea vieții cu pânze sburătoare
Și cu catarte rupte în port au reintrat.

O strofă și maí frumoșă, în acéști poemă, este următoarea, în care se descriă înmormântarea eroului poemei:

Un preot îi citeșce o cuvântare-absurdă.
Afară-i frig. — Cosciugul se lasă jos cu zor,
Cad bulgări peste bulgări cu prăvălire surdă . . .
Așa răsună toba pe câmpul de omor!

Cine nu-și aduce aminte de faimosul vers francez:

„Pour qui sont ces serpents qui sifflent sur sa tête“,

Citind acest vers din strofa citată:

„Cad bulgări peste bulgări cu prăvălire surdă!“

În categoria junilor talentați, ce au scris câte ceva în acești din urmă de zece ani, rămânând însă neșcuți și necunoscuți maí de nimeni, întră o mulțime. Importanța subiectului meu nu-mi permite a mă opri însă maí mult asupra acestei categorii, și deja se va ȝice, póte, că am făcut prea mult, acordându-le primul loc în acéști disertațiune. Am ținut însă la acésta, tocmaí pentru cuvântul, că sunt necunoscuți, deși plini de talent, de simțuri delicate, de cugetări înalte, de dragostea frumosului și de voința de a lucra, spre a pune și ei câte o piatră la marele edificiu al literaturii nóstre.

(Va urma.)

Biserica Sofiei în Constantinopol.

Din arhitectura grecésă, a cărei caracteristică este linia dreaptă, se născu arhitectura romană, unde se introduce linia curbă și bolta. Frumsețea acestor arhitecturi s'a imprimat cu deosebire templelor. Purecând dela idea, că deitatea e de față cu trupul, Grecii și Romanii își îndreptau tótă atențiunea asupra formei din afară a templelor. Tóte frumsețile artistice se grămădiau asupra porticului; edificiul își căpeta o expresiune esterióră acomodată scopului.

În arhitectura creștină, care se desvoltă din cea pagână, principiul era cu totul opus. Aici credincioșii tre-

buiaú să se adune într'un loc închis, unde tóte ideile pămîntesei să dispară și tot sufletul să fiá concentrat în rugăciune. Așadară arhitectura creștină își grămădi tóte frumsețile în interiorul edificiului. Arcul și bolta fură însă supuse legilor nepotrivite ale arhitecturii grecesei, ceea ce opri o desvoltare armonică, naturală, o avéntare îndrăsnită către forme grațioșe și ușóre.

Prototipul templelor creștine se gășese în antica basilică simplă, care încă era destinată pentru adunarea unei mulțimi de ómeni. Basilica primitivă era oblongă, cu frontul la una dintre laturile scurte, și împărțită prin două

șiruri de colóne, care mergeau paralele cu laturile lungi. În trei oblongi, dintre care cel mijlociú avea o lărgime mai mare. La această basilică se adăugă bolta și arcul, ér creștinii construíră lângă altar un oblong transversal; astfel căpătă basilica o formă de cruce. La punctul de întâlnire al nefei principale cu cea transversală s'a născut o boltă de arcuri, care se razimă pe nisce colóne gigantice.

Din acestea și din alte elemente se născu în seculul al șeselea arhitectura bizantină. Bolta fu liberată de sila legilor grecești. Colóne puternice se avântău purtând arcuri mărețe de-asupra cărora spațiul se boltia într'o cupolă ușoră. Alte spații, acoperite de jumătăți de cupolă séu de alte bolte se adăogău lângă cel principal. De altă dată colóne cochete se puneau în șiruri una preste alta între colónele și arcurile principale: astfel detaiul arhitectonic era subordinat întregului. În harmonie cu aceste forme se desvoltă jumătatea de cerc și înmulți această bogăție de forme grațioase. Dar tóte aceste forme nu stău în legătură, nu rezultă în mod natural una dintr'altă. Cupola pare așezată în mod arbitrar între arcuri, celelalte boltituri nu se nasc din formele dimprejur, ele par țapene, mórte. Intervalul între diferitele cupole este umplut cu detaiuri arhitectonice fără legătură cu restul, totul nu se pare contopit, nu forméză un întreg harmonic. Cu tóte acestea imperiul bizantin nu merse mai departe. Era dată productelor arhitecturii gotice, să se avénte ușore și îndrăsnete în spaciú, să vorbescă, să spună istorii în limba lor mută și să uimescă privirea prin armonii răpítóre.

Dar să ne oprim aici, și să vedem cum se rapórtă biserica Sofiei la cele díse.

Cea dintăi biserică a Stei Sofii, ădită de Constantin era în stilul basiliceii. Ea fu mărită la 360 de un fiú al lui Constantin. Coperișul de lemn arse la 404 și fu redidit de Teodosiú II. În 530 cădu biserica éráși pradă

flacărilor. Justinian o ădidi din noii, de astădată mai mare și în stil bizantin în forma sa cea mai caracteristică. Onórea acestei frumoase concepțiuni i se cuvine lui Anthemius din Tralles, cu ajutorul lui Isidor din Milet și a arhitectului Ignatius. În 537 era biserica terminată; de atunci se schimbă puțin prin reparaturi sub împérații următori și sub sultanii, cari o transformară în moschee cu ocasiunea luărei Constantinopolei la 1453. Forma primitivă totuși i-a rămas, și acest monument a fost și este prototipul și mândria arhitecturii bizantine.

Exteriorul acestei biserici are proporțiuni mari dar nu posedă frumseți arhitectonice (veđi ilustrațiunea de pe pag. 397). Cu atât mai sublim este interiorul. Cupola gigantică care se rădică în centru la o înălțime de 180 urme, dá un aspect într'adevăr feerie, când înmótă biserica, la sərbătórea Ramazan, în lumina mai multor mi de lámpi. Icónele sante s'aú depărtat pe timpul interdictului pronunțat de mohamedani în contra icónelor și s'aú înlocuit cu inscripțiuni din coran.

Partea de jos a cupolei e provăduță cu patru-đeci de ferestre, care dau bisericeii lumina necesară. Lucrurile cele mai vrednice de vėđut ale acestei biserici sunt cele 107 colóne, care susțin arcurile. Aceste colóne s'aú adus la porunca lui Justinian din templele cele mai însemnate ale vechimei. Se pot vedea acolo colóne din templul din Theba, Efes și din alte temple vechi grecesci de însemnătate. Marmora, granitul verde și porfirul din biserica Sofiei sunt marturi muți ai istoriei mai multor mi de ani.

Astfel este acest monument, care, pe lângă frumsețile arhitectonice, are meritul unei vechimi asemenea cu a creștinismului și o însemnătate istorică. Transformarea ei în moschee a marcat căderea imperiului bizantin și rădicarea islamismului în frumoasa capitală a lui Constantin.

(Va urma.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Regele și regina Spaniei.

La 23 Ianuariú anului corent pe la órele 10¹/₂ se trăgeau tóte clopotele dela bisericile din Madrid și se audiaú continuú salve de tunuri: era semn, că tinérul rege Alfonso XII (veđi portretul pe pag. 403) plecase din palat spre capela Atocha, pentru a se cununa cu mult odorata sa verișoră Maria de las Mercedes (veđi portretul pe pag. 403). Procesiunea s'a executat după tóte formalitățile, ce existău încă în seculul al 14-lea.

Nu vom îngreua memoria nimenui cu o sumă de detalii despre aceste formalități, ci ne vom mărgini numai a da câte-va date biografice din vieța junei familii domítóre din Spania.

Junele Alfonso nu a împlinit încă 20 de ani și jumătate. El s'a născut la 20 Noembre 1857 și este unicul fiú al reginei Isabela din căsétoria cu Francisc de Assisi. Ca moscenitor presuntiv al tronului, purtă titlul de principe de Asturia. În urma detronării dinastiei burbonice prin revoluția din Septembrie, Alfonso părăsi Spania împreună cu părinții săi; dar nu rămase mult în familie, că-cí mama sa Isabela avu fericita ideia de al încrede academiei Teresiane din Viena. Aci primi o bază solidă pentru educarea sa științifică. Deși Isabela abdisese încă de la 25 Iunie 1870 în favorul fiului ei Alfonso, acesta totuș

rămase și mai departe în academia Teresiană, până la 1874, când trecu la scóla militară din Landhurst, unde însă nu rămase mult, că-cí la 1 Decembre ale aceluiaș an, fu recunoscut ca maioren și se declară de singurul reprezentant al dreptului monarhice în Șpania. Armata efectui restituirea familiei burbonice pe tron și la 30 Decembre 1874 Alfonso fu declarat de rege. La 9 Ianuariú a anului următor el debarcă la Barcelona și la 14 întră în Madrid. Alfonso a știut să-și căscige iubirea și simpatia poporului séu în grad mare. Căsétoria lui cu grațioasa Mercedes a contribuit și mai mult la popularitatea lui, că-cí poporul șpaniol pe lângă aceea, că are în genere simțiminte monarhice, mai iubesc cu ardóre tot ce e indigen și național și desprețuesce tot ce e străin. Astfel căsétoria s'a făcut spre cea mai mare bucuria a poporului, deși partidele politice erau contrare. Dar în fine însuși contrarii se convinseră, că „Maria de-las Mercedes este un ínger”. Da, ea este în adevăr un ínger, nu însă în privința însușirilor sale fisece, că-cí nu e vre-o frumseță rară, ci în privința calităților ei escelente spirituale. Ea s'a născut la 24 Iuniú 1860 în Madrid; este fica ducelui Anton de Montpensier și nepóta ecsregelui de Francia Filip Ludovic. Amabila regină se bucură la poporul șpaniol de o iubire

și popularitate rară. Și cu drept, că-ți ea cu totă poziția înaltă și cu totă demnitatea, totuși este modestă, nepretențioasă și foarte afabilă. În tot esteriorul ei manifestează un tip și o purtare de adevărată Șpaniolă, este inspirată de un patriotism rar pentru tot ce e șpaniol și pătrunsă de o pietate sinceră.

Putem dar spera, că juna părechia de pe tronul Șpaniei se va bucura de o linisce mai îndelungată pentru țără. Dar ar fi și de dorit, ca această nenorocită țără să-și redobândească liniscea, care i-a lipsit de 80 de ani în căce și să prospereze în dezvoltare pacinică.

Inmormântarea lui Ión Al. Lăpădat.

Dr. I. Al. Lăpădat reposă în Brașov în 6 Aprilie (25 Martiu) la 9 ore dimineața.

Îndată după mórtea acestui om ales, care știu, în așa scurt timp, să-și facă un nume strălucit în literatura națională, se îndepliniră lucrările obișnuite în asemenea împregiurări. În același timp corpul profesoral, adunându-se în ședința străordinară decise a lua asupra-și speșele de înmormântare.

Diua înmormântării, 8 Aprilie (27 Martiu) era o zi tristă. Natura par-că jelia și ea. Încă pela 2 1/2 ore după prânz se porniră dela gimnasiu șirurile tinerimei școlare cu corpul profesoral în frunte, pe când o lume simpatică și tristă se grămădia în strada Scheilor, unde zăceaș rămașitele pământesci ale reșosatului. Musica militară aștepta în mare ținută.

În același timp d-nul Primar și notabilitățile orașului Brașov mergeau să vadă pentru ultima oră fața profesorului atât de cunoscut. Rudeniile și amicii plângeau împrejurul patului mortuar. La căpătâiul reșosatului ardeau două făclii, care iluminau fața lui palidă și slăbită de lungi snferințe. Lăpădat dormia, dormia somnul cel vecinic.

Preoții cetiră rugăciunile morților; lacrimi curgeau șiróe din ochii asistenților.

Punct la 3 ore sosi înaintea porții carul funebru. Atunci șieriul închis fu scos din casă printre două șiruri dese de privitori și urcat în car.

Tinerimea școlară rënduită în fruntea cortegiului se puse în mișcare. Musica militară urmă întonând un marș funebru. Veniau apoi preoții cu copii din altar și cântăreții bisericesci. În urma acestora înainta încet carul funebru, pe care zăcea șieriul împodobit la cele două capete cu câte o cunună de laur, ér în mijloc cu două cununi prețioșe de flori alese. Împrejur mergeau opt profesori în haine negre cu eșarpă de tul englezesc și 24 de studenți purtând facle. După car veniau rudeniile cele mai de aproape; pe urmă d-nul Primar și numerosul public, care discuta meritele reșosatului și golul lăsat în literatura națională prin dispărerea acestui talent atât de tiner și deja atât de cunoscut.

Cu totă plóea amestecată cu ninsóre, care cădea asupra publicului, rar s'a vedut atâta lume la o înmormântare și toate ferestrele erau pline de dómne.

Vedui căți-va ochi vërsând lacrimi fierbinți. Era o tristă ceremonie, care-ți sfășia inima.

Cortegiul ajunsese la capela cimiteriului român din Gróverii, capelă grațioasă cu o mulțime de turnuri, a căror tinichea era acum fără nici un reflex luminos. Și arborii aleei, prin care înainta cortegiul aveau un aspect trist întinđendu-și în atmosfera umedă crengile lor lipsite de frunze și îngreuețe de plóe. Tóte contribuiau a mări întristarea asistenților.

Musica militară rămase la pórta cimiteriului, ér șieriul fu condus în capelă și depus în centru înaintea altarului. Tot publicul, cât încăpu, implu capela și se grămădi împrejurul mortului. Corul societății române de cântări, care ocupase podișorul capelei, întonă: „plâng și mă tânguesc,” o cântare de un efect pëtrunđetor.

Preoții celebrară șerviiciul funebru și corul cântă: „vecinica pomenire” cu atâta duioșie, încât ochii tuturor se amplură de lacrimi.

Abia se isprăvise șerviiciul funebru, când apărú R. Părinte Baiulescu la ușa centrală a altarului și rosti cu glas bine-sunător următorul cuvânt:

„Omul vine pe lume, ca o flóre, care înflorind cade.”

Iov. c. 14.

„Aceste cuvinte, la casuri de întristare atât de grele ca acela în care ne aflăm, deștépă mai mult durerea noastră. Pare, că am început a trece prin focul cercărilor.

„Pentru ce aceste priviri dureroșe? Pentru-că acest șieriú cuprinde în sine un tesaur neprețuit pentru națiunea română, un tesaur, pe care mâna morții îl răpi din mijlocul nostru. Acest șieriú cuprinde pe prea iubitul nostru concetățean Dr. Ión Lăpădat, profesor gimnasial, care după lungi suferințe încetă din viață alaltă-eri la 9 ore a. pr., în vërstă numai de 33 ani după ce ceru sântele taine.

„E trist să veđi florile cele mai frumoșe veștejindu-se; e dureros să veđi mórtea răpind o putere, care nu numai pentru ai sêi, ci pentru mulți era neapărată de lipsă.

„Perdereá acésta se esplică cât de colosală este mai vërtos atunci, când privim, că încă întunerecul ne stapănesce, când ne convingem, că comoditatea ne răpescce mai pe toți. Atunci pe luptătorii încontra acestor inimi ai umanității nu-i putem lăsa jertfiți fără aprețierea meritelor lor. nu putem lăsa să trecă în pământ neamintite: talentul, însușirile lor rare și rolul ce l'au avut în societate.

Deci întrebând, cine a fost acest luptător adurmit și care e perderea ce suferim, aflăm:

(Urméză o schiță biografică, care va veni cu amănunte mai la vale. Pe urmă continuă astfel):

„Deși timpul, cât s'a aflat în mijlocul nostru, a fost foarte scurt, totuși a ajuns pentru ca să fim încantați de calitățile sale, că să fim fermecați prin iubirea și viața sa.

„Prin însușirile inimei sale atrase iubirea nu numai a scolarilor, a colegilor și a onorațiilor, ci și a tuturor, cari l'au cunoscut. Prin temperamentul său cel blând, curat de orî-ce egoism, de orî-ce pasiune, încânta și atrăgea pe fiă-care. Cu sinceritatea lui cea liberă de orî-ce prefacere câștiga încrederea tuturor. Concordia între frați era idealul său. Pe lângă acestea a eselat prin două însușiri deosebite: zelul său național și activitatea sa până la jertfă.

„Scolarii lui îl vor ținea drept stea conducătoare, ér contimpuranii săi vor istorisi ca de o raritate despre activitatea lui străordinară.

„Concetățenii săi Români, parochia noastră, a luat act dureros în sinodul estraordinar de erî despre această pierdere și a hotărît a se aduce o jertfă în memoria lui.

„Națiunea română încă va regreta că a pierdut un bărbat tîner din scôla cea mai neapărată ei, din scôla jertfelor pentru națiune.

„Programa pentru viața sa, însuși și-o scrie în opul său: „Asupra situațiunei“ în articolul: Noi și părinții noștri, unde ȳice: „Părinții noștri au înțeles; că regenerarea unei națiuni numai prin sacrificii străordinare se pôte face; ei se în-

cordară cu rezoluțiune fără esemplu pentru acesta...“

„După un asemenea program de viață, nu ne putem mira, că în scurt timp, pe lângă oficiul cel greu de profesor, a trecut și între campionii naționali. El a fost colaborator primar al foii „Orientul latin,“ redactor și înființator al primei foii beletristice române în felul ei, al „Albinei Carpaților.“ Nu ne putem mira din destul, că dela lucrările sale peste măsură, dela propusele sale pentru a se jertfi, nu-l putea abate minenea.

„Étă prea obidaților frați ce am pierdut în adurmitul: am pierdut pe neobositul lucrător la propagarea culturii.

„Când cumpanim jertfele și folósele, care le-a adus el națiunei române numai în 6—7 ani, să ne închipuim, ce ar fi putut face, ce jertfe și folóse ar fi putut aduce acest bărbat literat înt'o viață de om.

„Étă-l pe acest bărbat june, el a trecut ca flórea cea mai prețuită cu mirosul ei fermecător, a trecut ca

visul în anii săi de junețe. L'a răpit mórtea și cu el a răpit și lumina ce răspândia.

„Mórtea dară este cauza întristării noastre, ea însă este numai un efect natural al voinței dumnezeesci. Ea ne întristeză, dar nu ne otrăvesce; ea cășunează adânci dureri, dar nu ne răpescce totul, că-cî duce cu sine numai corpul, pe când spiritul și efectele lui rămân.

„Deci adurmitul nu a murit, ci vieză fiind-că „cine móre cu renume, trăescce în veci.“

„Deși ne despărțim de trupul lui, totuși spiritul lui cel curat și activ rămâne cu noi.

„Încheiú dar aceste cuvinte îndeplinind numai îndatorirea sa cea din urmă.

„Spune în numele meu, — îmi ȳicea el Sâmbătă — sociiei mele mulțamirile mele pentru sinceritatea ei în viața conjugală; îi mulțumesc pentru ostenelele sale în decursul bólei mele îndelungate; o rog să îngrijescce de crescerea micilor și nenorociților mei fii Ión și Alecsandru,

pe cari cu mare durere îi părăsesc; o rog să cêră sfatul amicilor mei pentru crescerea lor.

„Încredinteză pe prea iubiții mei părinți, că-mi pare foarte rău de durerile pe care li le-am cășunat, pe când dênșii așteptau mângăere dela mine; îi rog să-și modereze durerea sgduitóre, pe care le-o va produce mórtea mea. Spune-le că lucrurile dumnezeesci sunt pline de înțelepciune și că le

Regele și regina Spaniei. (Pag. 401.)

mulțumesc pentru jertfele aduse mie.

„Asigură pe iubita mea sócră că-î mulțumesc pentru căutarea în bóla mea. Asemenea și celorlalți iubiți socrii, fraților, surorilor, cumnaților, tuturor rudeniilor și amicilor le mulțumesc pentru iubirea lor.

„Esprimă deosebită mulțumire prea stimaților colegi profesori pentru iubirea lor curată, dovedită înlocuindu-mé în oficiú.

„Comunică prețuiților D-ni Efori și membrilor delegațiunei școlare recunoscinta mea; concetățenilor mulțamirile mele pentru iubirea și stima cu care m'au încungiurat. Asemenea tuturor D-nilor, care-mi vor da onórea din urmă“.

„Astfel îndatorindu-mé, îndată se despărți. Decî este să ȳicem și noi: Dómne primescce acest suflet curat și-l odihnescce în viața cea fericită, amin!“

Ultimele cuvinte ale R. Părinte Baiulescu rêsunaú încă în capelă, când d-nul Profesor *Dr. Ión Bozocca*,

camaradul de studiu și amicul răposatului, își ceru permisiunea de a rosti câte-va cuvinte de adio. Dânsul ne comunică atunci următoarele date prețioase despre viața activă a mult-regretatului Lăpădat:

„Ión Lăpădat s'a născut în satul Glîmbóca, în apropierea Sibiului, la anul 1845 din părinți onorabili și cu destulă dare de mână. După săvârșirea cursului elementar în școlă din sat, părintele său observând deja de timpuriu aplicațiunile deosebite cătră carte ale micului Ión, și având în vedere, că Românul numai pe atât va avea parte, pe cât va ști carte, îl duse să-și completeze învățăturile deja primite la gimnasiul de stat romano-catolic din Sibiú, care pe atunci trecea de unul din cele dintâi institute de învățământ secundar din Transilvania și Ungaria. Aci absolvă el clasele gimnasiului superior la finea anului școlastic 1867/8 depunând esamenul de Maturitate cu succes strălucit. Aci trebuie să notăm, că până când era încă în clasele inferioare ale gimnasiului, prin iubirea sa de lucru cea nemărginită și prin aptitudinile lui deosebite, o aduse acolo, că singur era în stare a-și câștiga subsistența de toate dările într-o sudorea feții sale. El ușură astfel în mod simțitor greutățile cu care are a se lupta un părinte pentru a-și crește un fiu așa, cum era crescut Ión Lăpădat. Până când era încă copil începu a se manifesta în el în mod eminent darul Poesiei, cu care natura-l înzestrăse în cel mai mare grad. Ca elev în clasele cele mai inferioare, când căpăta în mână vre un op de poesii, nu știa cum să-l cetască mai iute și mai cu râvnă.... Deja începu să mângălească hârtia cu strofe rimate... Mi-aduc aminte bine cu câtă plăcere își cetia primele sale încercări în poesie...

„După ce depuse esamenul de maturitate, neajunsul mijloacelor, de care ar fi putut dispune la cas extrem din partea părinților săi, îi făceau mai imposibilă completarea ulterioară a studiilor sale la vre o universitate din afară. Se decisă în cele din urmă a-și lua refugiul la Bucuresci, unde în cazul cel mai nefavorabil putea sa-și urmeze studiile sale de predilecțiune la facultatea de litere.

„Aici prin pășirea sa cea francă și sigură, prin cunoștințele sale solide și relativ întinse, nu întârziă a câștiga în scurt simpatia tuturor, cu cari convenia... chiar a bărbaților celor mai distinși.

„Numai astfel se pôte explica, că obținu unul din cele trei stipendii escrise de societatea Transilvania, care togmai intrase în viață, cu toate că nici una din aceste burse nu era menită pentru studiul literilor și filosofiei, căroră Lăpădat avea să se consacre cu trup și suflet.

„În tónna anului 1868 plecă el la Paris, unde ajunse prin luna lui Noembre. Îndată se puse serios pe lucru. Numai aceia, cari l'au vădut la lucru își pot face o idee despre râvna cu care căuta să profite cât se pôte mai mult și mai bine de luminile ce le răspândia focarul inteligenței și culturai unui mare popor. Atunci uita el totdeauna de miseriile vieții materiale, cu care avea să se lupte și aci ca și la gimnasiu.

La colegiul Sainte-Barbe a ascultat pe D-nul Vacherot: la colegiul de Franța (collège de France) cu deosebire pe Philarète Chasles: la Sorbonne a ascultat filosofia dela Caro și Paul Janet, literatura francesă dela Saint-Mare-Girardin și Taillandier: istoria critică dela Egger etc. În Paris a petrecut până în 1870. În luna lui Septembre, numai cu câte-va zile înainte de împresurarea complectă a mării capitale prin trupele teutone, ce coplesiseră patria francesă, silit de lipsa mijloacelor materiale, trebui să părăsescă acest mare focar de sciință și să se așeze în Belgiu la Bruessel. Aci vedând, că prospectele unei curânde reîntôrceri la Paris dispăreaă pe măsură ce resbelul franco-teuton intra în fase tot mai serioase, își ceru voe dela societatea Transilvania să-și urmeze studiile întrerupte la universitatea din Bruessel. Aci le fini în vara anului 1871, depunând doctoratul în litere și filosofă cu mare distincțiune. — Reîntorcându-se în patrie, numai decât căpăta o catedră de profesor la gimnasiul român gr. or. din Brașov. Astfel i se realiză fierbintea sa dorință de a se așeza în acest centru, care dase deja atâte exemple de patriotism și de zel pentru înaintarea și prosperarea poporului român pe toate terenele activității omenesci. Nu mult după îmbrățișarea carierei de profesor își încredință ca soție pe a doua fiică a respectabilului paroch din Satu-lung Eremia Verzea, soția de care mórtea nemilósă îl despărți după o viețuire împreună de abia două ani de zile. Căsătorindu-se a doua oară își încredință de soție pe D-ra Amalia Circa tot din Săcele... Dar un morb grós-nic, pe care-l contractă numai prin zelul cel prea escesiv la lucru, chiar și când forțele fizice refusaă de a mai da în mod spontan eu concursul lor facultăților sale morali, a căror intensitate era fără margini, îl răpi de lângă soția sa și o lăsă împreună cu două copilași lipsită de orice sprijin în mâna arbitrară a sorții...!“

În sfârșit *d-nul Bârsan*, student în anul din urmă al gimnasiului român rosti în numele colegilor săi un cuvânt de adio cătră fostul lor părinte și conducător:

Cuvintele acestui student produsera o mișcare deosebită în public. Nu era nici un ochi sec, toți versaă lacrimi fierbinți, toți arătaă iubirea, pe care au avut-o cătră acest nobil suflet, și părerea de rău că nemilósă mórte l'a răpit așa de curând din mijlocul număróșilor săi amici.

Într'aceea sicriul fu rădicat și dus în cimitir, unde o grópă căscată îl aștepta. Cel din urmă act al acestei triste ceremonii fu îndeplinit. Pământul înghiți rămășițele pământesci ale nobilului nostru amic. Lăpădat dispăru cu totul din ochii noștri, acum nu mai trăiesce din el, decât suvenirea neperitóre și suflarea blândă a spiritului său, care respiră în scrierile sale. — Fia-care asistent aruncă o mână de țerînă peste sicriu și se depărta murmurând printre lacrimi: „Fia-i țerina ușoră și memoria eternă!!“

Iosif Popescu.

AVIS. Se află gata spre distribuire și al III-lea volum al fôiei noastre. Avisăm pe Domniile colectanți ai noștri pentru ași face de timpuriu comandele DD-lor. Cu numere și volumuri complete dela începutul anului curent mai putem încă servi noilor abonați.